

Katja Sturm-Schnabl

DUNAJSKA SLAVISTIKA IN NJEN PRISPEVEK K SLOVENSKE KULTURI

Predavanje na filozofski fakulteti v Ljubljani 8. maja 1995

V dunajskem časopisu »Die Zeit«¹ št. 21, je dne 23. februarja 1895 v zvezi s problematiko paralelnih razredov Celjske gimnazije natisnjen članek, ki skuša pokazati, kako je nemško-nacionalno hujskanje s posledico protizakonskega postopanja uradnih institucij ali posameznih uradnikov proti posameznim državljanom ali celim narodnostnim skupinam, živečim v okviru habsburške monarhije, ravno v primeru Slovencev najostreje in tudi najbolj nesmiselno. V svoji kratki predstavitvi zgodovine in zgodovinskih okoliščin Slovencev piše avtor med drugim: »Zum Verständnis der österreichischen und der Nationalitätenkämpfe überhaupt, bietet der südwestlichste slavische Volksstamm gewiß das vortrefflichste Beispiel eines »interessanten Nationchens«. Trotzdem die Slowenen ungefähr 1.200.000 Seelen zählen, keine selbstständige Vergangenheit und selbst keine höheren Stände haben... und nur in Krain die ausschließlich herrschende Nationalität sind, während die starken slowenischen Drittel der Bevölkerung von Steiermark und Kärnten und die faktische Majorität des Küstenlandes mit culturell und materiell so hochstehenden Nachbarn, wie es die Deutschen und Italiener sind, um ihre nationale Existenz zu ringen haben,...«

Ko avtor pride do 19. stoletja, piše v zvezi z ilirizmom sledeče: »Diese Bewegung hatte ursprünglich einen rein literarischen Charakter und auch insofern einen sozialen Einfluß, als sich seit ihrem Beginn gebildete Slowenen ihrer Muttersprache nicht mehr schämten und sich mit Liebe an ihr Volk anschlossen. Natürlich mußte aber bei der ersten Gelegenheit auch die politische Seite hervortreten. Im Jahre 1848 protestierten auch die Slowenen kräftig gegen die Beschickung des Frankfurter Parlements, beteiligten sich am Slawenkongreß in Prag und strebten eine Vereinigung aller slowenischen Landtheile an. Diese Agitation wurde von dem Verein »Slovenija«, an dessen Spitze der als slavischer Grimm berühmt gewordene Fr. Miklosich stand, von Wien aus geleitet.«²

Da je Miklošič bil avtor manifesta o »Zedinjeni Sloveniji«, avtentično potrjuje že Matija Murko v »Miklosich's Jugend- und Lehrjahre«.³ Torej je Miklošič bil avtor inicialne listine slovenske državnosti, če lahko poantirano tako povem. Vendar pa se je Miklošič že leta 1849 umaknil iz političnega aktivizma, postal je prvi profesor prve slavistične katedre Dunajske univerze. S tem je sicer nadaljeval dolgo vrsto Slovencev, ki so že od začetnih časov dunajske univerze delovali kot njeni profesorji, dekanji, rektorji, skolarji itd.⁴ Nadaljeval pa je tudi *Dobrovskega, Kollarja, Šafařika in Kopitarja* »slavistično« delovanje na Dunaju. Za razliko od imenovanih in drugih učenjakov pa je Miklošič marca 1849 začel svoje delovanje na insti-

¹ Die Zeit, kulturnopolitični tednik, je izhajal na Dunaju, njegovi izdajatelji so bili: dr. J. Singer, Hermann Bahr in dr. Heinrich Kanner. Članek ima naslov »Die Slowenen von einem Slowenen« in je izšel v številkah 21 in 22. Bil je precej obširen (v vsaki številki po 4 in 1/2 časopisnih rubrik. Napisal ga je Matija Murko, kajti v izvodu, ki ga hrani knjižnica slavističnega inštituta na Dunaju, je na naslovni strani ob naslovu članka dodano (verjetno) z Murkovo roko »Dr. M. Murko«.

² Stane Granda, Miklošič v revolucionarnem letu 1848/49. V: Miklošičev zbornik. Kulturni forum Maribor 1991, 87–97. Granda obravnava v tem članku delovanje akademskega društva »Slovenija«, katerega predsednik je bil Fran Miklošič (1813–1891); objavlja tudi manifest o Zedinjeni Sloveniji (str. 90).

³ Da je Fran Miklošič dejansko bil avtor manifesta o Zedinjeni Sloveniji, nam povsem avtentično pove Matija Murko. V biografiji: Dr. Matthias Murko, Miklosichs Jugend- und Lehrjahre. In: Forschungen zur neueren Litteraturgeschichte. Festgabe für Richard Heinzel. Weimar 1898, 551 (Separat str. 59). Murko namreč piše, da je Miklošič 20. aprila stopil na čelo društva »Slovenija«, v opombi 59 pa pove, da mu je to povedal Anton Globočnik, ki je bil takrat sekretar društva: »Mitteilung des Regierungsrates A. Ritt. v. Globočnik, des Sekretärs des Vereins«.

⁴ O vlogi slovenskih profesorjev, skolarjev, rektorjev in dekanov ter študirajočih na dunajski univerzi v prvih stoletjih primerjaj Primož Simoniti, Humanizem na Slovenskem. Ljubljana 1979.

tucionaliziranem mestu⁵ – institucionalizacija pa pomeni, da je s tem slavistika dosegla »ustaljeno, zakonsko priznano« in s tem družbeno relevantno obliko. To pa je seveda ključni pogoj za vsako nadaljno družbeno-politično in kulturno relevantno učinkovanje katerekoli znanosti, v tem slučaju slavistike; znanosti, posebno pa humanitarne znanosti (Geisteswissenschaften) morajo biti ker se družbeno-politično in kulturno relevantne, bodisi direktno, bodisi indirektno oziroma dolgoročno (Grundlagenforschung).

Miklošič je prvi, in to skozi 35 let svojega delovanja, kot profesor slavistike koristil institucionalizirano možnost ter je s svojim pedagoškim in znanstvenim delom ustvaril osnove za kulturno zavest in nadaljevanje kulturnega delovanja pri Slovencih in pri ostalih avstrijskih Slovanih. Matija Murko v svojih spominih naglaša prav to dejstvo kratko, trezno in zelo iskreno, ko pove sledeče: »...Civilizacija mu je bila sad dela vseh narodov, kakor so to dokazovale tudi njegove razprave o tujih besedah v slovanskih jezikih, ...o slovanskih prvinah v madžarščini, v romanščini, v novogrščini in v albanščini ter o turških prvinah v južnovzhodnih evropskih jezikih. **In tako je vzbudil Miklošič v meni zanimanje za različne kulturne pojave slovanskih narodov** (podčrtala K. St.-Sch.), in prav on me je opozoril na pomembno delo V. Hehna...«⁶ Programatično je *Miklošič* deklariral enakovrednost filologij in s tem seveda tudi dotičnih jezikov oziroma narodov, ne glede na njihov državni položaj. Za edini kriterij je postavil za filološko raziskovanje dovolj obsežno literaturo.

V svojem slavnostnem govoru na shodu nemških filologov in šolnikov leta 1858 na Dunaju je relativiral primat klasične filologije, ko je odločno dejal: »...Wenn die Philologie im allgemeinen das Leben eines Volkes in einem abgeschlossenen Zeitraume nach allen seinen Richtungen wissenschaftlich zu erforschen strebt, so gibt es soviele Philologien, als es verschiedene Völker gibt, deren literarische Denkmäler zur Erkenntnis des Lebens in seiner idealen und realen Richtung ausreichen. Man kann daher, wenn man sich auf Europa beschränkt, der classischen Philologie die germanische, romanische und slavische entgegensetzen...«⁷ Kako plodno in koristno delo je opravil *Miklošič* na osnovi svojih lastnih multikulturnih premis in kak kulturni napredek je to pomenilo za slovanske narode (in tudi za Albance, Romune, Rome), je zabeležil že Matija Murko v svojih spominih s kratko opazko: »...Tako npr. je bil častni doktor vseh ruskih univerz. Najlepše se je to pokazalo pri proslavi njegove sedemdesetletnice. Veličastno proslavo so priredila tudi dunajska slovanska društva pod vodstvom akademskega društva Slovenija, katerega predsednik sem bil jaz. Srebrni lovrovi venec je bil posvečen »Velikanu znanosti slovanskih jezikov in pospešitelju slovanske v z a j e m n o s t i.«⁸

Sama sem objavila 52 listin, iz katerih je razvidno, kakšen pomen in kakšno važnost so pripisovali slovanski narodi *Miklošičevi* dejavnosti za razvoj svoje znanosti, svojih jezikov in kultur.⁹ *Miklošič* je bil torej tisti, ki je koristil dunajsko slavistiko kot znanstveno-kulturno institucijo za pospeševanje jezikovnega in kulturnega razvoja – s tem je pa seveda povezan politični razvoj – pri slovanskih narodih habsburške monarhije, v Rusiji pa so njegova dela našla živahen odmev med ruskimi znanstveniki; da so seveda Slovenci bili njegove pozornosti na poseben način deležni, je razvidno iz njegovih pisem Slovincem, ki so se v glavnem nanašala na kulturno in jezikovno pospeševanje pri Slovencih. Med njegovimi 52 slovenskimi korespondenti so Stanko Vraz, Štefan Kočever, Peter Kozler, Jožef Muršec, Anton Martin

⁵ Prim. Stanislav Hafner, Fran Miklošič v življenju in delu. V: Miklošičev zbornik. Kulturni forum Maribor 1991, 21.

⁶ Glej Matija Murko, Spomini. Ljubljana 1951, 39.

⁷ Prim.: Verhandlungen der XVIII. Versammlung deutscher Philologen, Schulmänner und Orientalisten 1858 Wien. Erste allgemeine Sitzung. 25. September. Anfang der Sitzung 10 Uhr. Präsident: Prof. dr. F. Miklosich. In: Verhandlungen Nürnberg 1838–1883. V separatu na str. 2.

⁸ Matija Murko, Spomini. Ljubljana 1951, 41. Omenjena veličastna proslava Miklošičeve sedemdesetletnice je natančno opisana v časopisu Der Parlamentär in objavljena v: Katja Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven – Korespondenca Frana Miklošiča z južnimi Slovani. Maribor 1991 (dalje citiram: K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel...), 607–609.

⁹ Katja Sturm-Schnabl, Franz Miklosich im Lichte seiner Lebensdokumente aus dem Bestand der Handschriftensammlung der Österreichischen Nationalbibliothek. V: Franz Miklosich (Miklošič). Neue Studien und Materialien anlässlich seines 100. Todestages. Herausgegeben von Walter Lukan. Österreichische Osthefte. Jahrgang 33, Sonderheft. Wein 1991, 9–94.

Slomšek, Janez Bleiweis itd.¹⁰ Da se je vse to odvijalo na raznih ravneh, je danes povsem jasno in mnogo je o tem že napisano,¹¹ še zdavnaj pa ni vse raziskano.

Tako na primer nimamo seznama študentov, ki so študirali pri Miklošiču oziroma doktorirali ali opravili učiteljski izpit pri njem. *Matija Murko* se sam šteje za Miklošičevega učenca, vendar je napisal disertacijo iz germanistike, potem pa se je kljub temu odločil za delovanje na področju slavistike. Za obdobje, za katero imamo objavljen seznam vseh disertacij filozofske fakultete dunajske univerze,¹² lahko ugotovimo, da je imel Miklošič 10 disertantov. Med njimi so bili znani slavisti *Aleksander Brückner* (Brückner Aleksander, Die slavischen Fremdwörter im Litauschen, 1875 PN 33), *Karel Štrekelj* (Štrekelj Karl, Phonologie des Görzer Mittelkarstialektes in ihren Grundzügen dargestellt, 1883 PN 30), *Vaclav Vondrák* (Vondrák Wenzel, Die Analogie in der Formenlehre der tschechischen Sprache, H 1883 PN 30), *Štefan Smal Stocki* (Smal recte Stocki Štefan, Ueber die Wirkungen der Analogie in der Deklination des Kleinrussischen, 1884 PN 329), *František Pastrnek* (Pasternek Franz, Das Evangelium des Mathaei aus dem serbisch slovenischen Codex 124 saec. XIII. der Wiener k.k. Hofbibliothek, H 1885 PN 419). Ostali Miklošičevi disertanti so bili: Karl Penka, Josef Šklenar, Roman Jarosiewicz, Josef Florschütz in Josef Horak. *Karel Štrekelj* je ostal Miklošičev zvesti prijatelj prav do njegove smrti; z njim se je Miklošič dopisoval do zadnjega dne svojega življenja.¹³

Do leta 1872 ni seznama disertacij, vendar je iz arhivnih podatkov znano, da so pri Miklošiču študirali najvidnejši Slovenci, Hrvati, Srbi, Čehi, Slovaki, Poljaki, Ukrajinci itd. Pravzaprav je bilo tako, da so Slovani, tudi če so študirali zgodovino ali kaj drugega na filozofski fakulteti, poslušali tudi Miklošičeva predavanja. Lahko navedemo celo vrsto imen ljudi, ki so bili Miklošičevi slušatelji in so po vrnitvi v domovino sodelovali kulturno zgodovino svojega naroda. Tako na primer med Hrvati *Franjo Rački*, *Baltazar Bogišić*, *Šime Ljubić* in še mnogo drugih; veliki srbski leksikograf *Djuro Daničić*, češka slavista *Lavoslav Geitler* in *Jan Gebauer*; Poljak *Aleksander Brückner*, Ukrajinec *Štefan Smal Stocki* itd. itd. Izmed Slovencev naj navedemo nekaj imen: *Matija Valjavec*, *Karel Glaser*, *Fran Levec*, *Maks Pleteršnik*, *Josip Šuman*, *Luka Pintar*, *Martin Valenčak*, *Davorin Nemančič*.¹⁴ Vsi so bili

¹⁰ Katja Sturm-Schnabl, Miklošičevi slovenski korespondenti. V: Obdobje realizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi (tipološka problematika ob jugoslovanskem in širšem evropskem kontekstu). Mednarodni simpozij v Ljubljani od 1. do 3. julija 1981. Obdobja 3. Ljubljana 1982, 429–436.

¹¹ Ob stoletnici Miklošičeve smrti (3. marca 1891) je izšlo več zbornikov: Miklošičev zbornik. Kulturni forum Maribor. Maribor 1991. 309 strani s petnajstimi prispevki; Miklošičev zbornik. Mednarodni simpozij v Ljubljani od 26. do 28. junija 1991. Ljubljana 1992. 638 strani s trinšestdesetimi prispevki; Zbornik Slavističnega društva Slovenije 2. Slovenski jezik v stiku s slovanskimi in neslovanskimi jeziki in književnostmi. Zborovanje slavistov ob stoletnici smrti Frana Miklošiča. Maribor–Ljutomer 1991. Ljubljana 1992. 295 strani z dvaindvajsetimi prispevki; Beiträge zum Symposium anlässlich des 100-jährigen Todesjubiläums von Franz Miklosich (1813–1891) am Institut für Slavistik der Universität Wien, 30. 9.–1. 10. 1991 (Teil I). V: Wiener slavistisches Jahrbuch 37 (1991) 119–225 (11 prispevkov) in (Teil II) v: Wiener slavistisches Jahrbuch 38 (1992) 213–241 (trije prispevki). Razen tega je ob stoletnici Miklošičeve smrti izšla njegova korespondenca z južnimi Slovani. (glej op. 13). Ukrajinska akademija znanosti je izdala korespondenco ukrajinskih znanstvenikov z Miklošičem: Listuvannja ukrains'kych slavistiv z Francem Miklošičem. Kyiv 1993 (naukova dumka). Tudi ameriški slovenisti so imeli simpozij ob stoletnici Miklošičeve smrti (nimam pa podatkov o morebitnem zborniku).

¹² Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der philosophischen Fakultät der Universität in Wien eingereichten und approbierten Dissertationen Band II (Herausgegeben vom Dekanate der philosophischen Fakultät der Universität in Wien (1936), 232–247.

¹³ Katja Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven – Korespondenca Frana Miklošiča z Južnimi Slovani. Maribor 1991. Glej s.v. Štrekelj. Vsega skupaj imamo 15 pisem od leta 1886 do leta 1891; zadnjih dvoje pisem tik pred smrtjo: 19. februarja 1891 (pismo 632) piše Miklošič kartico ter vprašuje, ali je Štrekelj zaželjen zvezek primerjalne slovnice prejel; 21. februarja mu Štrekelj to potrdi in sporoči, da mu bo denar skupaj z Rybnikovo knjigo prinesel v zadnjem tednu februarja. 7. marca 1891 je Miklošič umrl.

¹⁴ Z vsemi svojimi slušatelji se je kasneje tudi dopisoval. Prim.: Katja Sturm-Schnabl, Miklošičevi slovenski korespondenti (glej op. 10) in K. Sturm-Schnabl Der Briefwechsel... Tudi v korespondenci z ukrajinskimi slavisti (glej op. 11) vidimo, da so se tudi oni večinoma spoznali z Miklošičem kot njegovi slušatelji na dunajski univerzi in ostali z njim v zvezi tudi potem, ko so delovali doma. Tam so tudi širili in praktično aplicirali Miklošičeva znanstvena dognanja. Prav prepričljivo se kaže ugled, ki ga je Miklošič užival pri Ukrajincih, v nekaj sto osebnih podpisih na slavnostnih čestitkah, ki so mu jih poslali študenti in intelektualci ob sedemdesetletnici; prav zato so ti življenjski dokumenti tako zanimivi, ker kažejo, kakšen pomen je imel Miklošič za razne slovanske narode; objavljeni so v: Katja Sturm-Schnabl, Franz Miklosich im Lichte seiner Lebensdokumente aus dem Bestand der Österreichischen Nationalbibliothek V: Franz Miklosich (Miklošič). Neue Studien und Mate-

Miklošičevi slušatelji, pri njem so ali doktorirali ali pa opravili učiteljski izpit. Ko pa so potem službovali po raznih krajih svoje ožje ali širše domovine, so ostali z Miklošičem v prijateljskih stikih in postali njegovi informanti za jezikovno in slovstveno gradivo; tvorili so informacijsko mrežo, preko katere je Miklošič dobival potrebno gradivo ali pa po kateri je usmerjal znanstveno delo.¹⁵ Matija Murko piše v svojih spominih: »... Tako kot pri vseh Miklošičevih delih, je tudi pri slovarju ohranilo trajno vrednost njegovo bogato gradivo. To gradivo se je zbiralo ne le iz slovarjev, tudi dialektičnih, marveč takisto iz raznih razprav; tako da je po njem mogoče najti tudi domnevno nikjer navedene besede...«¹⁶

Miklošičev naslednik na dunajski katedri za slovansko filologijo (1886–1908) je postal *Vatroslav Jagić* (1838–1923). Prvotno si je Miklošič zamislil *Lavoslava Geitlerja* (1847–1885) za svojega naslednika in je zato tudi vprašal Jagića za njegov naslov, le-ta pa se je ob tej priliki sam ponudil.¹⁷ *Jagić* je študiral na Dunaju klasično filologijo, poslušal tudi Miklošiča, vendar je opravil samo učiteljski izpit. Doktorat si je pridobil v Leipzigu z disertacijo, ki jo je poslal profesorju Augustu Leskienu, Miklošič pa mu je napisal potrebno priporočilo.¹⁸ *Jagić* je Miklošič vseskozi podpiral in znanstveno usmerjal. Kmalu je spoznal, na katerem področju leži *Jagićev* talent,¹⁹ zato ga je stalno nagovarjal in usmerjal, naj izdaja starocerkvenoslovanske, cirilske in glagolske spomenike. Od prve Miklošičeve sugestije glede izdanja »Kievskih listov« do *Jagićevega* obelodanjenja tega glagolskega spomenika se v korespondenci med njima vleče rdeča nit celih 15 let.²⁰ V dolgoletni korespondenci med njima, od leta 1861 do 1886, ko je *Jagić* nastopil Miklošičevo nasledstvo, se le-ta izraža do Miklošiča vedno zelo ponižno, poln hvaležnosti in občudovanja, ne izreče nobene kritike na račun Miklošičevih del. Vendar se je to spremenilo leta 1891, čim je Miklošič umrl. Ko pa je *Jagić* izdal leta 1913 svojo cerkvenoslovansko slovnico,²¹ je končno na zelo subtilen način demontiral in denunciiral Miklošičevo znanstveno delo, ki ga je prej 30 let samo hvalil (sicer pa tudi Kopitarju ni prizanesel, tudi marsikomu drugemu ne²²). Nad dvema točkama se je *Jagić* posebno znesel: 1. nad tako imenovano panonsko-karantansko teorijo in 2. glede kajkavščine.

Glede starocerkvenoslovanščine zamegli Miklošičeve zasluge in dejanske znanstvene dosežke s tem, da pri citiranju meša Miklošičeve nazore iz leta 1856 s tistimi iz leta 1874.²³

rialien anläßlich seines 100. Todestages. Herausgegeben von Walter Lukan. Österreichische Osthefte, Jahrgang 33, Sonderheft. Wien 1991, 9–94. Tudi Fran Levstik je poslušal Miklošičeva predavanja, potem ko je zapustil bogoslovje v Olomoucu, četudi ni bil redno vpisan študent.

¹⁵ K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel. Prav v tej korespondenci je mnogokrat jezikovno gradivo osnovna tema; tako npr. sta mu posredovala Gabrijel Lučarić (glej pismi 284 in 338) op. cit.) in Pero Budmani (pisma 493, 502, 517, 523 in 533) besede jezika Romov; Budmani tudi turške besede (glej pisma 493, 502, 517 in 523 op. cit.).

¹⁶ Glej Matija Murko, Spomini. Ljubljana 1951, 40.

¹⁷ K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel: pisma št. 520, 523, 526, 529.

¹⁸ K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel..., cela vrsta pisem se nanaša na *Jagićev* doktorat; glej posebno pismo 158 z opombo 4 in pismo 170 z opombo 3.

¹⁹ K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel... Iz pisma št. 138 je lepo razvidno, da na področju umetniške besede in njenega prepoznavanja *Jagić* ni imel potrebnih sposobnosti. Ko se je ukvarjal s petrarkističnim pesništvo in dubrovniške renesanse, je pisal Miklošiču: »Es ist wohl in der ganzen damaligen Kunstlyrik das ewige und unerträgliche Liebesgewinsel der Hauptcharakterzug – aber daneben kommen auch solche Eigentümlichkeiten vor, die ich mir gar nicht erklären kann: z.B. wie kamen denn unsere Lyriker auf den unglücklichen Alexandriner?«

²⁰ Že 27. septembra 1875 piše Miklošič *Jagiću* o zanimivem glagolskem spomeniku, ki mu ga je pokazal I. I. Sreznevskij (pismo 256). Ko se je *Jagić* na to sporočilo negativno odzval, je bil Miklošič celo mnenja, da ima *Jagić* v mislih neki drug rokopis (pismo 258); šele leta 1882 se vrne Miklošič zopet na to temo (pismo 441) ter opozori *Jagića* ponovno na važnost in zanimivost dokumenta. Šele ko to ponovno izrazi (pismo 443), začne *Jagić* spoznavati, da gre za zanimiv rokopisni dokument; trajalo pa je še 8 let, preden je *Jagić* na Miklošičevo dolgoletno spodbujanje *Kievске Liste* izdal – postali so važen steber njegove slave kot slavista. Glej: K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel, pismo 256 in opomba 5.

²¹ Vatroslav Jagić, Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Berlin 1913.

²² *Jagićeva* kritika Kopitarja je zato neupravičeno ostra, ker ne upošteva, da je Kopitar imel šele zelo majhno število ustreznih dokumentov na razpolago in da se je tudi zgodovinsko znanje in jezikoslovje z dialektologijo vred šele po Kopitarjevi smrti bistveno razvilo naprej.

²³ Franz Miklosich, Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. III. Vergleichende Formenlehre der slavischen Sprachen. Wien 1856 in isti, Altslovenische Formenlehre in Paradigmen mit Texten aus glagolischen Quellen. Wien 1874.

Po eni strani sicer pravilno citira, po drugi strani pa postavi vse v tak kontekst, da zamegli Miklošičev stvarni razvoj v osnovni točki: namreč Miklošičevo spoznanje, da so bili slovanski jeziki že od 9. stoletja razčlenjeni, da je eden izmed teh jezikov služil Cirilu in Metodu za osnovanje knjižnega jezika in da le-ta ni predhodnik sodobnega slovenskega jezika. Na str. 219 Jagić zamegli stvarne Miklošičeve izjave z neko vrsto stavčnih interjekcij, ko piše: »Miklosich, der früher alle Slovenen, also die karantanischen, pannonischen und mazedo-bulgarischen, eine Sprache sprechen ließ, hat jetzt (1874) nicht nur das Bulgarische getrennt, – er sagt 'Stimmen wir dem Satze bei, daß die slavischen Sprachen schon in uralter Zeit, gewiß schon vor dem 9. Jahrhundert geschieden waren, wie heutzutage, daß demnach schon im 9. Jahrhundert Bulgarisch und Altslovenisch verschiedene Sprachen waren' – sondern auch das karantanische und pannonische Slovenisch...«

Tukaj vrže Jagić v oklepaju vmes: »warum er das erste Neuslovenisch bezeichnet sieht man nicht recht ein«. Torej Jagić ne prepozna termina, ki ga je sam najmanj 30 let v svojem »Archiv für slavische Philologie« uporabljal, poleg še druge Miklošičeve terminologije.²⁴ Efekt pa je seveda zameglitev in s tem napačno pojmovanje Miklošičevih znanstvenih spoznanj. Na podoben način postopa s problematiko kajkavščine, za katero je prej sam videl povezave s slovenščino.²⁵ Taki postopki se vlečejo od str. 205–229 (§37–§41). V §41 trdi Jagić, da je sam že od leta 1876 imel pravilno stališče glede panonske teorije; doda lakonično: »Vgl. Vatroslav Oblak 1883«. S tem pa zamegli tudi Oblakove zasluge za končno rešitev problema geografske lege jezikovne podlage starocerkvenoslovanskega knjižnega jezika. Četudi citira *Vatroslava Oblaka* na nekaj mestih, nikjer ne pove, kakšno vlogo so igrale Oblakove študije makedonskih dialektov za lokacijo cirilo-metodijskega knjižnega jezika. Tudi v svojih spominih²⁶ skuša Jagić kar je le mogoče oskruniti Miklošičev lik. V »Archiv für slavische Philologie« je sicer objavil nekaj Miklošičevih pisem, vendar same take, kjer ga Miklošič posebno hvali.²⁷

Jagić je imel celo vrsto izrednih sposobnosti kot filolog in izdajatelj cirilskih in glagolskih tekstov; prav zaradi tega ga je Miklošič posebno cenil. Jagić pa je poleg tega hotel vedno še nekaj drugega in zato je bil ljubosumen na vsakega slavista, ki je zaslovel na področju, ki ga sam ni obvladal. Baudouin, Sreznevskij, De Saussure, Rački, Daničić in še drugi so bili tarča njegove kritike v pisnih Miklošiču.²⁸ Vendar so to bili in ostali Jagićevi zelo subtilni osebni problemi.

35-letno delovanje *Frana Miklošiča* je dunajski slavistiki dalo trdno osnovo in tako je tudi za časa Jagićevega delovanja izobraževala veliko število slovanskih študentov iz vseh krajev habsburške monarhije, med njimi tudi lepo število Slovencev. Jagić jih je celo usmerjal dalje, na študij v Rusijo. Tako so z Jagićevo pomočjo potovali v Rusijo *Ivan Prijatelj*, *Matija Murko* in še drugi, kar jim je razširilo horizont in povečalo znanje. V Jagićevem obdobju so na dunajski slavistiki promovirali sledeči Slovenci: *Vatroslav Oblak* (Die kirchenslavischen Übersetzungen der Apokalypse 1891 PN 651 D: AfslPh XIII), *Franc Vidic* (Vidic Franc, Vodniks Leben, Dichtungen und Sprache 1897 PN 1091), *Jožef Komljanec* (Komljanec Josef, Phonologie des Dialektes von Zloganje mit vergleichender Heranziehung anderer slovenischer Dialekte und besonderer Berücksichtigung der Betonung. H 1898 PN 1155), *Rajko Nahtigal* (Raimund Nachtigall, Ein Beitrag zu den Forschungen über die Beseda trech svjatitelej samt einer literaturgeschichtlichen Übersicht derselben. 1900 PN 1298), *Ivan Prijatelj* (Prijatelj

²⁴ Vatroslav Jagić, Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Berlin 1913, 219.

²⁵ Janez Rotar, Die Nationwerdung der Slawen und die Reformation. Trubars Benennungen von Ländern und Völkern. München 1991, posebno poglavje 6: Die Auffassung von Jagić im Gegensatz zum lebenden Erbe von Trubar, str. 129–155.

²⁶ Vatroslav Jagić, Spomeni mojega života I–II, Beograd 1930–1934. V K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel... so navedena ob vsakem pismu mesta v Jagićevih spominih, kjer je omenjen Miklošič oziroma njegova korespondenca z Jagićem.

²⁷ Vatroslav Jagić, Materialien zur Geschichte der slavischen Philologie. Miklosich's Briefe an den Herausgeber dieser Zeitschrift. Archiv für slavische Philologie 14 (1892).

²⁸ Glej K. Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel. Posebno negativno je Jagić ocenjeval vsa znanstvena dela I. I. Sreznevskega, negativen je bil do Baudouina de Coustenay, De Saussurovih novih spoznanj pa sploh ni razumel: glej pisma 343 in opombo 4, pismo 346 in opombo 3, tu pismo 349; v katerem pride do izraza tudi Jagićev negativen odnos do Sreznevskega (kot v vseh pisnih, kjer ga omenja).

Johann, Studien zur Geschichte der slovenischen Wiedergeburt. 1902 PN 1540), *Janko Šlebinger* (Šlebinger Johann, Adam Bohorič. 1903 PN 1637), *Ljudevit Pivko* (Ludwig Pifko, Der Lautbestand des slovenischen Dialektes von St. Marxen unter Pettau H 1905 PN 1850), *Janko Lokar* (Lokar Johann, Bleiweis und die Bedeutung seiner »Novice« für die slovenische Sprache. H 1905 PN 1935), *Rudolf Molé* (Molé Rudolf, Jakob Supan. Ein Beitrag zur slovenischen Literaturgeschichte. H 1906 PN 2085), *France Kidrič* (Kidrič Franz, Geschichte der ersten Reform glagolitischer Kirchenbücher nach dem Tridentiner Konzil. H 1906 PN 2130), *Franc Rebol* (Reböl Franz, Bibliographisch-kritische Beiträge zur Geschichte der slovenischen Literatur von 1680–1830. H 1906 PN 2219), *Ivan Pregelj* (Pregelj, Johann, P. Rogerius Labacensis, Palmarium empyreum. H 1908 PN 1559).²⁹

Prva svetovna vojna in posledice razpada habsburške monarhije so dunajsko slavistiko osiromašile, kajti večina slavistov je odšla v svojo osvobojeno domovino. Slovenci, ki so delovali na Dunaju na vidnih mestih (*Kidrič*, *Prijatelj*), so odšli v Ljubljano na novo ustanovljeno univerzo; tako sta tudi Jagičeva naslednika *Milan Rešetar* in *Vaclav Vondrák* zapustila Dunaj. V njunem obdobju so nastale na dunajski slavistiki sledeče slavistične doktorske disertacije: *Jakob Šilc* (Šilc Jakob, Josip Stritar. Seine Tätigkeit und seine Verdienste für die slovenische Literatur. H 1912 PN 3398), *Avgust Pirjevec* (Pirjevec August, Fran Levstik mit besonderer Berücksichtigung seiner philologischen Arbeiten. H 1912 PN 3429), *Marij Krmpotič* (Krmpotič Marius, Ueber das slovenische Volkslied H 1912 PN 3565), *Ivan Grafenauer* (Grafenauer Johann, Zum Akzent im Gailtaler Dialekt. 1917 PN 4342 D: AfslPh Bd. 27/2 Berlin 1918), *Maks Robič* (Robič Maximilian, Die Metrik der slovenischen Volkslieder. H 1919 PN 4633). Ob robu bi na tem mestu še omenila, da je prva Slovenka, ki je promovirala na dunajski univerzi, bila Melita Pivec-Stele leta 1919 – torej zelo pozno, kajti ženske so se lahko pisovale na filozofski fakulteti dunajske univerze od leta 1897 naprej.³⁰

Šele leta 1923 je ruski slavist knez *Nikolaj Sergeevič Trubeckoj*, katerega je ruska revolucija odplaknila na zapad, prevzel katedro za slavistiko na dunajski univerzi. Ne samo, da je sam bil pomemben jezikoslovec, član »Circle linguistique de Prague«, v katerem sta delovala Roman Jakobson in Mukařovski, je Trubeckoj, kar se slovenistike tiče, nadaljeval Miklošičevo tradicijo. Seveda so Slovenci sedaj v glavnem študirali na lastni univerzi v Ljubljani, vendar so v novi avstrijski republiki ostali koroški in štajerski Slovenci. *Trubeckoj* je privzgojil skupino, ki se je ukvarjala s slovenistično tematiko; to so bili *Stanislaus Hafner*, *Franz Koschier* (Das Volkslied der Kärntner Slowenen. 1933 PN 11977). *Aleksander Isačenko* (Alexander Issatschenko, Die Dialekte des Jauntales in Kärnten. 1933 PN 11878)³¹. Leta 1938 so nacisti kneza *Trubeckoja* aretirali, 3 dni zasliševali, po vrnitvi domov je čez teden dni umrl.

S Trubeckojevno smrtjo se je končala slavna dunajska slavistična šola, ki jo je ustanovil in 35 let oblikoval in usmerjal *Fran Miklošič*. Miklošičeva »Faculté maîtresse« (po Hypolitu Tainu) je bila sposobnost, da je svoje znanje in svojo znanost nesebično delil s svojimi študenti in kolegi, da je v to interakcijo vključil ves slovanski svet in da je, kar je enkratno, bil z vsemi univerzami in znanstvenimi inštitucijami, ki so se ukvarjale s slavistično znanostjo, tesno povezan tako kot »pošiljatelj« kot tudi kot »spremljevalec«; ostajal je vedno na stvarnih tleh gradiva, v vsem in za vse pa je vedno tudi iskal družbeno relevantno. Od Miklošiča do Trubeckoja se je razpel lok globoko humanistično usmerjene dunajske slavistike.

Med drugo svetovno vojno so nacisti slavistiko sicer pustili pri življenju, vendar so jo izkoriščali za svoje namene, da namreč dokažejo manjvrednost slovanskih narodov in njihove

²⁹ Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der philosophischen Fakultät der Universität Wien eingereichten und approbierten Dissertationen. Band III. Herausgegeben vom Dekanate der philosophischen Fakultät der Universität Wien, 1936.

³⁰ Waltraud Heindl – Marina Tichy (Hg.), »Durch Erkenntnis zu Freiheit und Glück...« Frauen an der Universität Wien (ab 1897). Schriftenreihe des Universitätsarchivs Universität Wien 5. Band. Wien 1990. Od leta 1904 naprej pa imamo pravi val filozofskih disertacij, ki so jih napisale ženske. Med njimi veliko Rusinj in Židinj. Število ženskih disertacij začena upadati / jačanjem fašističnega gibanja v dvajsetih letih in vsahne v tridesetih letih, ko pride fašizem na oblast.

³¹ Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der philosophischen Fakultät der Universität Wien eingereichten und approbierten Dissertationen. Band III. Wien, 1936.

kulture.³² Po koncu druge svetovne vojne je ostal na katedri *Rudolf Jagoditsch* (1892–1972), drugo katedro je zasedel *Günther Wytzens* (1922–1991), ki je študiral po vojni. Bil je rusist, predaval je rusko literaturo, vendar vsaj v pregledih tudi druge literature, najbliže mu je bila poljska. V šestdesetih letih so doštudirali in se habilitirali na dunajski slavistiki še *Gerhard Neweklowsky* (danes profesor v Celovcu), *Gerhard Birkfellner* (danes profesor v Münstru) in *Otto Kronsteiner* (danes profesor v Salzburgu). S Koroške je vedno nekaj študentov študiralo slovenščino na dunajski slavistiki, pretežno Slovenci. Odkar je v Celovcu začela delovati gimnazija za Slovence, je bil učiteljski izpit za slovenščino pogosto študijski cilj. Zastopal jo je lektor slovenščine *dr. Karel Piuk* (1916–1967). Cela vrsta srednješolskih učiteljev gimnazije za Slovence v Celovcu se je formirala na dunajski univerzi in napravila učiteljski izpiti tudi iz slovenščine.

Vendar pa je stari tip slavistike, kot je bil primeren za časa Miklošiča, Jagića in morebiti še Trubeckoja, izgubil svojo učinkovitost in izvedljivost; kajti tudi slavistika se je razvila in razvejala v obširne posamezne stroke v okviru individualnih slovanskih jezikov, literatur in kultur. Ustrezno novim pogojem je avstrijsko ministrstvo za znanost v okviru splošne univerzitetne reforme (UOG) leta 1973 spremenilo tudi študijski red slavistike. Nastale so takozvane študijske smeri (Studienrichtungen), ki so vsaka za sebe omogočila študij dotičnega nacionalnega območja na področju jezika, literature in kulture (seveda z dodatnim predmetom izven slavistike oziroma s predmetno kombinacijo); možne usmeritve so: učiteljski izpit, magistrska diploma in doktorat. Dunajski slavistiki je ministrstvo z univerzitetno reformo (UOG 1973) dodelilo 5 študijskih smeri s sledečimi možnimi zaključki študija: **češčina**: diplomski študij, učiteljski izpit, doktorat – **ruščina**: diplomski študij, učiteljski izpit, doktorat – **srbohrvaščina**: diplomski študij, učiteljski izpit, doktorat – **slovenščina**: diplomski študij, učiteljski izpit, doktorat – **poljščina**: diplomski študij, doktorat.

Polna študijska smer vsebuje vse tri možnosti zaključka študija; torej ruščina (zaradi gospodarsko-političnega pomena), češčina (zaradi v državni pogodbi priznane češke manjšine v Avstriji), srbohrvaščina (zaradi hrvaške manjšine na Gradiščanskem, ki ima v državni pogodbi zagotovljen pouk tudi v materinščini), slovenščina (zaradi koroških in štajerskih Slovencev, ki imajo po državni pogodbi pravico do ustreznega števila šol).

S tem je dobila prvič v zgodovini v Avstriji slovenistika po volji zakonodajalca inštitucionalizirano mesto na dunajski univerzi. To bi lahko pomenilo isti vzpon za slovenistiko kot ga je doživela leta 1849 slavistika, ko je bila z ustanovitvijo inštituta prvič inštitucionalizirana na dunajski univerzi.

Vendar stvari niso šle tako, kot bi lahko pričakovali. Kljub inštitucionalizaciji slovenistika še danes le životari na inštitutu za slavistiko dunajske univerze. Praviloma je namreč univerza predvidevala za vsako študijsko smer postopno ustanovitev dveh kateder in štirih asistentskih mest. Ker pa vsebuje novi zakon o ureditvi univerz (UOG 1973) še druge prvine, namreč demokratizacijo s tremi kurijami, profesorsko, srednjo (akademski učitelji in znanstveni sodelavci univerze), in študentsko, ki po dvotretjinskem ključu upravljajo skupno študijske zadeve. S tem pa so dobili tudi posamezni inštituti določeno avtonomijo: tudi na ravni inštitutov odločajo skupno vse tri kurije, na zunaj pa zastopa inštitut njegov predstojnik, ki ga izvolijo vsaki dve leti. Vsak inštitut, torej njegov predstojnik, mora pri ustreznih komisiji na fakultetni ravni zahtevati potrebna delovna mesta za vsako posamezno študijsko smer. Praviloma se fakulteta v inštitutske zadeve ne vmešava, torej ne predpisuje, katera mesta naj zahteva. Tako se je lahko zgodilo, da inštitut za slavistiko dunajske univerze od leta 1975,

³² Prav ta duh zaničevanja slovanskih narodov se da zaslediti še v članku Rudolpha Jagoditscha, *Die Lehrkanzel für slavische Philologie an der Universität Wien 1849–1949 v: Wiener slavistisches Jahrbuch 1 (1950) Festschrift zur Hundertjahrfeier der Lehrkanzel für slavische Philologie an der Universität Wien 1849–1949*. Tako beremo na strani 39: »Aber auch die ganze kulturelle Atmosphäre jener Zeit einer Hochblüte des bürgerlichen Lebens mögen das Selbstbewußtsein dieser, **der Einfalt ihres slavischen Bauernlebens** (podčrtala K. St.-Sch.) erwachsenen, hochbegabten Männer gehoben und in ihnen – über ihren nationalen Ehrgeiz hinaus – das Bewußtsein vom Werte ihrer Wissenschaft gefördert und sie zu immer vollkommeneren Leistungen angespornt haben ... So war es für alle diese **einstigen slavischen Bauernkinder** (podčrtala K. St.-Sch.) ein unerhörter Aufstieg, wenn sie in Anerkennung ihrer Begabung und wissenschaftliche Leistung nicht nur in die vornehmen Salons der Residenzstadt mit Auszeichnung aufgenommen wurden, sondern mit zunehmendem Alter und Rang als Universitätsprofessoren und Hofräte auch selbst in diese Elite eingingen.«

odkar je bil implementiran novi zakon, do leta 1993 ni zahteval nobenega delovnega mesta z znanstveno kompetenco za slovenistiko (to so redna in izredna profesorska mesta in asistentska mesta).³³ Slovenistiko so torej soupravljali profesorji za srbokroatistiko. Tako je slovenistika sicer do danes po volji zakonodajalca ostala polna študijska smer, vendar brez ustreznih struktur, ki bi šele omogočale redno znanstveno raziskovalno delo.

Na srečo je na ravni jezikovnega pouka od leta 1973 naprej deloval *dr. Pavle Zdovc*; zahvaljujoč njegovemu velikemu jezikoslovnemu znanju so študenti bili deležni pri njem tudi jezikoslovne izobrazbe iz slovenščine. Na področju literature so leta 1984 dali 2 uri in od leta 1986 štiri ure pouka slovenske literature honorarnemu akademskemu učitelju (to sem bila jaz, po svoji habilitaciji sem tudi formalno znanstveno usposobljena in lahko sprejemam diplomante in doktorante, ker pa nimam delovnega mesta, mi ni na voljo vsa inštitutska infrastruktura, kar pomeni oviro za znanstveno-raziskovalne projekte v okviru univerze).

Kljub tem nezadovoljivim razmeram, s katerimi je soočena slovenistika na slavističnem inštitutu dunajske univerze, je vseeno dokaj trdoživa: kajti v zadnjih desetih letih je bilo od vseh aprobiranih doktorskih disertacij slavističnega inštituta 19,3% iz študijske smeri slovenistike.³⁴ Slovenistika ima pač na Dunaju za študente in raziskovalce posebno privlačnost, zato ker prvič Dunaj kot glavno mesto bivše multinacionalne države, v kateri so živeli tudi Slovenci skozi stoletja, nudi v svojih arhivih in knjižnicah obilo materiala in snovi za slovenistične teme, in ker drugič dobiva vsaka slavistična smer v neslovanskem kulturnem območju drugo perspektivo, drugo distanco do predmeta, s tem pa se odkrijejo novi aspekti in novi rezultati.³⁵ Najboljši dokaz temu je sicer skromna, ampak tembolj pestra žetev dunajskih slovenistov prav v zadnjih letih.

Na prvem mestu bi omenila *Pavla Zdovca* z izvirnim toponomastičnim delom o slovenskih krajevnih imenih na Koroškem.³⁶ Ne glede na zunanjo dognanost bi se ista tema ne podajala na isti način, z isto selekcijo in z istimi »back ground« informacijami, če bi bila napisana v matični Sloveniji. Isto prikazujejo tudi dela najmlajših, ki so že izšla v tisku. To so: *Elizabeta Jenko*, *Deutsch-slowenisches Wörterbuch der Redewendungen*. Klagenfurt/Celovec 1994 (Drava); *Andrej Leben*, *Die slowenische Literatur in Kärnten*. Klagenfurt/Celovec 1994 (Drava). Sama sem napisala v spremni besedi, kako je *Leben* dokazal, da slovenska literatura na Koroškem ne rabi ne junaškega mita in ne mita trpinstva za opravičitev svoje eksistence. Avtor ne potrebuje toposa neke davne junaške zgodovine niti toposa neke sodobne tragike, marveč trezno dokazuje, da nastaja literatura le iz individualnega kreativnega hotenja posameznega umetnika. *Erwin Köstler*, študent slovenistike na dunajski slavistiki, se je razvil v sijajnega prevajalca Ivana Cankarja. Doma iz Zgornje Avstrije, torej nemškogovoreč Avstrijec, ki se je na Dunaju naučil slovenščine, se je tako živel v Cankarjev jezik, da ga kongenialno prenaša v nemščino. Njegova knjiga prevodov Cankarjevih »dunajskih« črtic *Vor dem Ziel*, Klagenfurt/Celovec 1994 je šele začetek, druga knjiga *Pavličeks Krone* je na programu Založbe Drava za leto 1995. Večji projekt pa bo možen, če bo slovenistika na Dunaju deležna ustreznih struktur, ko bo imela delovna mesta z znanstveno kompetenco.

V zadnjem času je *Andrej Leben* končal izredno zanimivo disertacijo »Die literarische Moderne bei den Slowenen und Tschechen am Beispiel der Kurzprosa«. Tema, ki resnično zahteva od avtorja ne samo multilingualnost, ampak tudi multikulturalnost in razgledanost po

³³ Glej Katja Sturm-Schnabl, *Die Slovenistik an der Universität Wien*. V: *Slavina* Nr. 3, 1 (1994) 16–17. V tem obdobju je bil po internem sporazumu odgovoren za jugoslavistiko prof. Radoslav Katičič; tudi so študenti slovenistike pri njem polagali vse slovenistične izpite, tako iz jezikoslovja kot tudi iz literature, za katere je potrebna znanstvena kompetenca, t.j. da mora spraševati habilitirana oseba.

³⁴ Op. cit.

³⁵ O tem fenomenu piše tudi *Zdzislaw Darasz*, *Metoda literarnozgodovinske sinteze Ivana Prijatelja* (Pogled od zunaj) v: *Slavistična revija* 2–3 (1994) 365–376.

³⁶ *Pavel Zdovc*, *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem*. Pisava, izgovorjava in naglas, vezava in sklanjatev ter izpeljava slovenskih koroških krajevnih imen. Gradivo zbral, izbral in uredil *Pavel Zdovc*. Izdal Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu. Dunaj 1993. Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten. Schreibung, Aussprache und Betonung, Verbindung mit Vorwörtern und Abwandlung, Eigenschaftswort sowie Bewohnerbezeichnung der slowenischen Ortsnamen in Kärnten. Gesammelt und bearbeitet von *Paul Zdovc*. Herausgegeben vom Slowenischen Wissenschaftlichen Institut in Klagenfurt. Wien 1993.

evropskih kulturnih tokovih. Že v knjigi »Die Slavistik in nichtslawischen Ländern«, ki je izšla leta 1965 v založbi Avstrijske akademije znanosti (ÖAW), pride v posameznih prispevkih jasno do izraza, da imajo slavistike v neslovanskih državah druge naloge in druge možnosti kot slavistike v nacionalnih slovanskih državah;³⁷ ravno tako pa so zanje nekatere teme nedostopne. Tako se delo razdeli med nacionalne slavistike in slavistike v neslovanskih državah. Prav zato bo treba v bodoče slovenistiki na Dunaju posvetiti pozornost, ki ji gre.

Poleg vsega že rečenega se je izoblikoval še poseben nov fenomen glede izvora študentov, ki se posvečajo študiju slovenistike na Dunaju. Po drugi svetovni vojni so praviloma študirali slovenščino na dunajski slavistiki le Koroški Slovenci. Danes pa imamo več skupin, ki so približno enako številčne: 1. Koroški Slovenci, 2. otroci zdomcev ali otroci iz mešanih zakonov, ki so se v najboljših primerih naučili slovenščine med počitnicami v Sloveniji, 3. avstrijski študenti neslovenskega porekla, 4. študenti iz Slovenije, ki študirajo kot glavni predmet germanistiko ali kaj drugega, ki pa si izberejo kot drugi predmet slovenščino.

S tem se nam pa tudi v bodoče odpira perspektiva kulturnega bogatenja, ki je možno le preko kulturnih interferenc, za katere pa je znanstvena izmenjava danes prav tako pomembna kot je to že vedno bila.

³⁷ Beiträge zur Geschichte der Slavistik in nichtslawischen Ländern. Wien 1965.

Zusammenfassung

DIE SLAVISTIK IN WIEN UND IHR BEITRAG ZU SLOWENISCHER KULTUR

Katja Sturm-Schnabl

Als im Jahre 1848 die Slowenen mit ihrer Forderung nach einem »Vereinten Slowenien« zum ersten mal als Nation die politische Bühne der Völker der Habsburger-Monarchie betraten, stand Franz Miklosich als politischer Aktivist an hervorragender Stelle; er selbst war der Verfasser des Manifestes für ein politisch-administrativ vereintes Slowenien: »Zedinjena Slovenija«. Als Wissenschaftler setzte er die Tradition der slavischen Studien eines Dobrovský, Kollar, Šafařík und Kopitar fort, als Politiker gelang es ihm, das Studium der slavischen Philologie an der Universität Wien zu institutionalisieren. Als er als erster Professor der Slavistik die neue Lehrkanzel übernahm, zog er sich zwar aus dem politischen Aktivismus zurück, er instrumentalisierte aber die Wiener Slavistik als Institution, die die sprachliche und kulturelle Entwicklung der slavischen Völker der Habsburger Monarchie gesellschaftsrelevant förderte, womit aber auch deren politische Potenz gestärkt wurde.

Ein wichtiger Faktor war die Heranbildung des akademischen Nachwuchses, sei es auf wissenschaftlicher Ebene oder auf dem schulischen Sektor, Tatsächlich hat Miklosich in den 35 Jahren seiner Tätigkeit als erster Ordinarius für slavische Philologie der Universität Wien eine ganze Reihe hervorragender Slavisten herangebildet, aus seiner akademischen Betreuung aber auch eine große Anzahl von Mittelschullehrern in die slavischen Landesteile der Monarchie entlassen.

Er begründete und führte eine Wiener slavistische Schule, die sich durch positivistische Wissenschaftlichkeit gepaart mit gesellschaftspolitischer Relevanz auszeichnete.

Viele seiner Schüler wurden zu wichtigen Trägern der kulturellen und politischen Entwicklung in ihrer Heimat; bei den Slowenen z.B. ein Fran Levec, Maks Pleteršnik, Karel Glaser, Gregor Krek, Matija Murko u.a.

Auch unter seinem Nachfolger und Schüler Vatroslav Jagić behielt die Wiener Slavistik ihre gesellschaftspolitische Relevanz für die Slaven der Habsburger-Monarchie, wenn er auch nach dessen Tod Miklosich's Verdienste um die wissenschaftliche Erforschung des Altkirchenslavischen durch negativ-polemische Zitierweise vernebelte. Unter Jagić promovierten an der Universität Wien so hervorragende Slowenen wie u.a. Vatroslav Oblak, Rajko Nahtigal, Ivan Prijatelj, Janko Šlebinger, Rudolf Molé, Franc Kidrič, Ivan Pregelj.

Unter Jagić's Nachfolgern, Milan Rešetar und Vaclav Vondrak promovierten u.a. Ivan Grafenauer und Avgust Pirjevec.

Der Erste Weltkrieg brachte die Wiener Slavistik zum Stillstand. Erst 1923 übernahm Nikolaj Sergeevič Trubetzkoy den Lehrstuhl für Slavistik; auch unter seiner Leitung hatte die Slowenistik einen relevanten Platz, wenn wir nur Alexander Issatschenko als seinen Schüler nennen.

Nach der Machtergreifung der Nationalsozialisten in Österreich wurde die Slavistik an der Universität Wien für ihre Rassenpropagande instrumentalisiert. Sie konnte nach dem 2. Weltkrieg nur langsam wieder Fuß fassen, eine Wiener slavistische Schule, wie sie Miklosich begründete, hat sie bisher nicht hervorgebracht.

Allerdings wurde die slavische Philologie im Zuge einer Studienreform (UOG 1973) in einzelne Studienrichtungen aufgegliedert, die schon vom Gesetzgeber her mit einer gewissen gesellschaftspolitischen Relevanz besetzt wurden. Zusätzlich zum Russischen, der großen, für Österreich außenpolitisch und wirtschaftlich wichtigen slavischen Sprache, wurden auch die Sprachen der bereits in der österreichischen Verfassung abgesicherten slavischen Minderheiten (Burgenländische Kroaten, Kärntner Slowenen, Wiener Tschechen) zu vollen Studienrichtungen angelegt. Für die Slowenistik bedeutete dies eine einmalige Chance, denn mit dem UOG 1973 wurde sie vom Gesetzgeber institutionalisiert, wie 1848 die Slavistik. Doch leider wurde diese Chance nicht genützt. Die jeweiligen Institutsvorstände, in deren Kompetenz es seit dem UOG 1973 fällt, die vom Gesetzgeber vorgegebenen Studienrichtungen auszubauen und dementsprechende Dienstposten mit wissenschaftlicher Kompetenz sukzessive anzufordern, haben dies lange Jahre hindurch verabsäumt. So ist Slowenisch zwar seit dem UOG 1973 eine volle Studienrichtung, hat aber bis heute weder einen Lehrstuhl, noch eine Assistentenstelle. Somit können die vom Gesetzgeber vorgesehene Lehr- und Forschungsaktivitäten nicht entsprechend gesetzt werden.

ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE

Revija z najdaljšo tradicijo med slovensko zgodovinsko periodiko izhaja že od leta 1904 in objavlja prispevke, ki niso zanimivi le za bralce iz severovzhodne Slovenije, saj posegajo tudi v širši okvir slovenske zgodovine.

ČZN izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru s sodelovanjem mariborske univerze. Naročiti ga je moč pri Založbi Obzorja, SI-62001 Maribor, Partizanska 5.

Jera Vodušek Starič

»DOSJE« MAČKOVŠEK

Viri št. 7, Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 1994, 236 strani

Avtorica skozi komentirano objavo gradiva predstavlja enega pomembnejših dosjejev slovenske Udbe. V njem je gradivo ing. Janka Mačkovška, ki je leta 1945 umrl v Dachauu, in sicer: Zapisi o političnem dogajanju leta 1941, o ustanovitvi in delovanju Slovenske Zaveze 1942/44, Napredne delovne skupnosti ter slovenskih legalnih strank, zlasti JNS. Prikazani so tudi njihovi stiki z begunsko vlado v Londonu in prizadevanja za slovenske meje.

Knjigo lahko dobite v Arhivu Slovenije, Ljubljana, Zvezdarska 1.